

Monumentnummer*: 518050

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 17 september 2001
Kadaster deel/nr 82796/29

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Koog aan de Zaan		Zaanstad		Noord-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Lagendijk	41			1541 KB	Koog aan de Zaan		
Boschjesstraat	2 A	A		1541 KJ	Koog aan de Zaan		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Koog aan de Zaan		C				5016	

Omschrijving**

Inleiding

Aan de westzijde van de Lagendijk gelegen voormalig doopsgezind WEESHUIS genaamd "Johanna Elisabeth's Stichting" met bijbehorende ERFSCHEIDING, gebouwd in 1910 naar ontwerp van de Wormerveerse architect Dirk Stam. De bouw werd bekostigd uit het legaat van de Zaanijker bakker Hendrik Sweepe ter nagedachtenis aan zijn jong overleden dochter Johanna Elisabeth. Het gebouw is opgetrokken in een overgangsarchitectuur waarin stijlmotieven ontleend aan de Hollandse renaissance en de barok gecombineerd worden met eigentijdse vormen.

In 1979 werd het pand verbouwd tot appartementen waarbij het oorspronkelijke exterieur grotendeels behouden bleef. De meeste schuiframen werden vervangen door stolpramen, met behoud van de bestaande kozijnen en bovenlichten. In het interieur zijn de gangen, trappenhuis en kappen nog grotendeels oorspronkelijk.

Omschrijving

Twee bouwlagen hoog weeshuis gebouwd op L-vormig grondplan bestaande uit een vierkant bouwvolume onder een afgeplat tentdak voorzien van twee steekkappen aan de voorzijde, en een erachter gelegen rechthoekig volume evenwijdig aan de straat dat in

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zuidelijke richting doorloopt tot aan de Boschjesstraat en gedekt wordt met een zadeldak met dakschild boven de noordgevel. De twee daken worden gescheiden door een met zink beklede bakgoot en zijn gedekt met zwarte geglazuurde Hollandse pannen.

De gevels zijn opgetrokken in rode machinale baksteen waalformaat in kruisverband met knipvoeg. Het gebouw heeft een omgaande plint die langs de voorgevel uitgevoerd is in hardsteen. Boven de zij- en achtergevels loopt een geprofileerde bakgoot op geprofileerde gootklossen. Alle vensters hebben hardstenen lekdorpels.

De vijf traveeën brede symmetrische voorgevel (O) heeft een terugliggende middentravee met ingangspartij ingeklemd tussen hoekrisalieten van twee traveeën met topgevel. De via een hardstenen trap met uitzwenkende leuning bereikbare voordeur is uitgevoerd als dubbele paneeldeur met een gewelfde bovenrand en gewelfd kalf en een 21-ruits bovenlicht voorzien van blank glas in lood. De deur wordt geflankeerd door geblokte zandstenen pilasters met fantasie-kapitelen in de vorm van een gestileerd blad. De rechthoekige gevelsteen erboven draagt in gotisch schrift de door rijk bladwerk omgeven tekst "Johanna Elisabeth's Nagedachtenis toegewijd aan de Doopsgezinde Gemeente van Koog en Zaandijk". De middenas wordt verder benadrukt door de rond het venster boven de gevelsteen aangebrachte zandstenen omlijsting, die onderaan voorzien is van voluutvormige klauwstukken en wordt afgesloten door een geprofileerde lijst. Het middenvenster heeft evenals de twee vensters ter weerszijden en de vier vensters op de begane grond een twintigruits bovenlicht voorzien van blank glas-in-lood. De gemetselde segmentboog boven het middenvenster is voorzien van een sluitsteen in de vorm van een mannenhoofd (Hendrik Sweepse of Dirk Stam) en vier eveneens zandstenen boogstenen met diamantkop. In de boogvulling van lichtrode baksteen is een zandstenen beslagwerk aangebracht met het jaartal 1910. De overige vensters ter weerszijden van de middenpartij hebben een wisseldorpel ingeklemd tussen zandstenen sierblokken, en een zandstenen latei waarboven een getoogde en aan de bovenzijde getrapte ontlastingsboog, eveneens in zandsteen. De boogvulling is uitgevoerd in contrasterende lichtrode baksteen. Ter weerszijden van de lateien en bovenin de topgevels zijn rijke smeedijzeren muurankers aangebracht. De twee kruisvensters in de topgevels hebben onderin draairamen en in de bovenvakken blank glas-in-lood. De segmentboog boven beide vensters is voorzien van zandstenen sluit- en aanzetstenen. Ook hier is de boogvulling uitgevoerd in lichtrode baksteen. De topgevels worden gedekt met aan de bovenzijde geprofileerde dekstenen van zandsteen die aan de onderzijde trapsgewijs aansluiten op het metselwerk van de gevel. De onderste dekstenen zijn voorzien van een kwartronde uitkraging. De top van de gevel wordt bekroond door een gestileerde plantenknoop. Boven de deur een kroonlijst voorzien van guttae afgesloten middenrisaliet bevindt zich een kleine dakkapel met een gewelfde kroonlijst voorzien van guttae, en twee door een middenstijl gescheiden achtruits draairamen.

In het midden van de rechterzijgevel (N) bevindt zich een via drie hardstenen treden bereikbare terugliggende paneeldeur. Hierboven, ter hoogte van het achterliggende trapbordes, bevinden zich twee gekoppelde glas-in-lood valramen. Van de overige vensters in deze gevel hebben de twee rechter en het meest linker op de begane grond nog de oorspronkelijke schuiframen met middenroede. De bovenlichten zijn evenals in de voorgevel voorzien van een kleine roedenverdeling.

De via drie hardstenen treden bereikbare deur links in de achtergevel (W) is vervangen door een (stolp)raam waarboven een twaalfruits bovenlicht. Rechts hiervan bevindt zich een venster met achtruits bovenlicht en daarnaast, ter hoogte van de verdwenen veranda, twee vensters met twaalfruits bovenlicht waartussen een in een venster gewijzigde deur met vijftienruits bovenlicht. In de rechter helft van de begane grond zijn drie vensters met achtruits bovenlicht aangebracht. De eerste verdieping telt zes kleine schuifvensters met vierruits bovenlicht afgewisseld met vijf vensters met twaalfruits bovenlicht.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De aan de Boschjesstraat gelegen zuidgevel van het achtervolume van het weeshuis bezit een afzonderlijke toegang tot de catechisatiekamer. Deze symmetrische tuitgevel is vergelijkbaar rijk uitgevoerd als de voorgevel, met ondermeer zandstenen dekstukken en muurankers. De via een hardstenen trap bereikbare dubbele paneeldeur heeft een bovenlicht met ijzeren lantaarn. Ter weerszijden van deze deur bevinden zich twee smalle gekoppelde schuifvensters met vierruits bovenlicht onder een zandstenen latei. Hierboven en boven de deur is een segmentboog aangebracht met aanzet- en sluitstenen van zandsteen. De boogvullingen zijn uitgevoerd in contrasterende lichtrode baksteen. De eerste verdieping telt twee vensters met twaalfruits bovenlicht tussen twee kleinere schuifvensters met vierruits bovenlicht. Ter weerszijden van de wissel- en bovendorpels van de twee grote vensters zijn zandstenen blokken aangebracht, en in de strekken erboven een sluitsteen van zandsteen. Bovenin de tuitgevel bevindt zich een kruisvenster als in de voorgevel.

Het linker gedeelte van de oostgevel van het rechthoekige bouwdeel heeft op de eerste verdieping een klein en een groot venster als in de zuidgevel. Rechts in dit geveldeel bevindt zich ter hoogte van de eerste verdieping een muurinhams die zich tot in het zadeldak voortzet. Een dubbele balkondeur in de achtermuur van deze inham geeft toegang tot het platte dak boven de lage uitgebouwde c.v.-ruimte in de hoek tussen het rechthoekige en het vierkante bouwdeel. In de smalle oostgevel van deze rechthoekige uitbouw bevindt zich een dubbele paneeldeur waarboven een segmentboog met sluit- en aanzetstenen van zandsteen en een boogvulling van lichtrode baksteen. Boven de c.v.-ruimte is tegen de zuidgevel van het vierkante bouwdeel een rookkanaal gemetseld dat boven de dakvoet overgaat in een achthoek en voorzien is van zandstenen sierbanden en -blokken. Op de eerste verdieping bevinden zich ter weerszijden van dit rookkanaal drie vensters met twaalfruits bovenlicht. Van de twee naast elkaar gelegen keldervensters rechtsonder heeft het rechter een drieruits valraam waarvoor diefijzers (het linker is dichtgetimmerd). Hierboven zijn twee gekoppelde vensters met negenruits bovenlichten aangebracht onder één segmentboog met lichtrode boogvulling. Links hiervan bevinden zich twee kleine vensters boven elkaar (het bovenste vierruits, het onderste éénruits en voorzien van twee diefijzers).

De hoge dakkapel middenboven de linker zijgevel (Z) heeft een in het midden getoogde kroonlijst, vlakke wangen, en een kruiskozijn met gewijzigde onderramen (links een luik, rechts een drieruits raam waarboven een stalen hijsbalk) en in de bovenvakken twee twaalfruits glas-in-loodramen.

In het vierkante bouwdeel verkeren de gangen, trappenhuis en zolderverdieping nog grotendeels in de oorspronkelijke staat. De vestibule middenvoor heeft een betegelde lambrisering van paarse tegeltjes (in één rij zijn tortelduifjes afgebeeld), een stucplafond met middenornament in de vorm van een bloem, en, evenals de achterliggende gang, een sobere (zwart/witte) granitovloer. De tussendeur naar de gang, een paneeldeur met glaspaneel, is opgenomen in een samengesteld kozijn met een fantasiefries en boven- en zijlichten voorzien van een kleine roedenverdeling. Rechts in de achterliggende gang bevindt zich een ondiepe, aan de bovenzijde getoogde wandnis bekleed met groengeglazuurde tegeltjes in koppenverband. Vermoedelijk zat hier een radiator. Links van het door twee doorgangen met korfboog begrensde middendeel van de gang bevindt zich het hoofdtrappenhuis. De houten bordestrap naar de eerste verdieping heeft gedraaide balusters en een zware, rijk uitgevoerde hoofdbaluster met een lijf in de vorm van een vaas. Naast het trappenhuis is een van omlijste paneeldeuren en een getoogde doorgang voorziene zijgang met aan het einde een paneeldeur met bovenlicht van gekleurd glas in lood die leidt naar de c.v.-ruimte tegen de linker zijgevel (Z). Verderop in de middengang is rechts een smaller tweede trappenhuis met een bordestrap naar de eerste verdieping. De leuning hiervan is identiek aan de hoofdtrap (ook dezelfde hoofdbaluster). Ook op de eerste verdieping is een centrale gang met twee korfboogvormige doorgangen. De twee trappenhuisen hebben evenals de gangen op de begane grond en de eerste verdieping een eenvoudig stucplafond met een omgaande lijst. In het plafond boven het hoofdtrappenhuis bevindt zich een omlijst vierkant bovenlicht voorzien van mousselineglas. Een door

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

een paneeldeur afgesloten steektrap in het neventrappenhuis leidt naar de ruime zolder. De zolder heeft een gepleisterde borstwering en een beschoten kap met aan de voorzijde twee steekkappen en onder het platte dak in de middenas een onderslagbalk rustend op drie standvinken. In de zuidwesthoek van de zolder zijn drie kamertjes voor het personeel afgeschoten (van het westelijke is de betimmering verwijderd). Boven het bovenlicht van het hoofdtrappenhuis bevindt zich in het midden van de zolder een zich verjongende houten lichtkoker met een luik in de westwand. Verder onder het zuidelijke dakschild een klein omtimmerd waterreservoir rustend op twee stijlen. De via een nauwe doorgang bereikbare zolder boven het rechthoekige bouwdeel werd vermoedelijk niet gebruikt: deze donkere ruimte is niet bevloerd en moeilijk beloopbaar doordat de trekplaten van de spanten direct op de lage gepleisterde borstwering rusten. Ook hier bevindt zich een (schuingeplaatste) lichtkoker (de twee onderliggende verdiepingen van het rechthoekige bouwdeel zijn niet meer oorspronkelijk).

Het vermoedelijk uit de bouwtijd daterende smeedijzeren hek ter afscheiding van de voortuin van de straat bestaat uit geschoorde staanders bekroond door een dubbel Jugendstil zweepsflagmotief, daartussen hekdelen van afwisselend vierkante en getorste spijlen. Het centrale, dubbele draaihek is klokvormig verhoogd.

Waardering

Het voormalige weeshuis met bijbehorende erfscheiding is van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorisch waarde als goed ontworpen en grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een weeshuis uit het eerste kwart van de 20ste eeuw.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Sociale zorg, liefdadigheid

Functie

Weeshuis